

TOLNAY IMRE

AZ ÖN-GÚZSBAKÖTŐ

Günter Brus: A késő-klasszikus művész magányossága

Palais Schönborn-Batthyány, Bécs

2019. szeptember 25 – november 22.

osztrák késő-klasszikusnak lenni

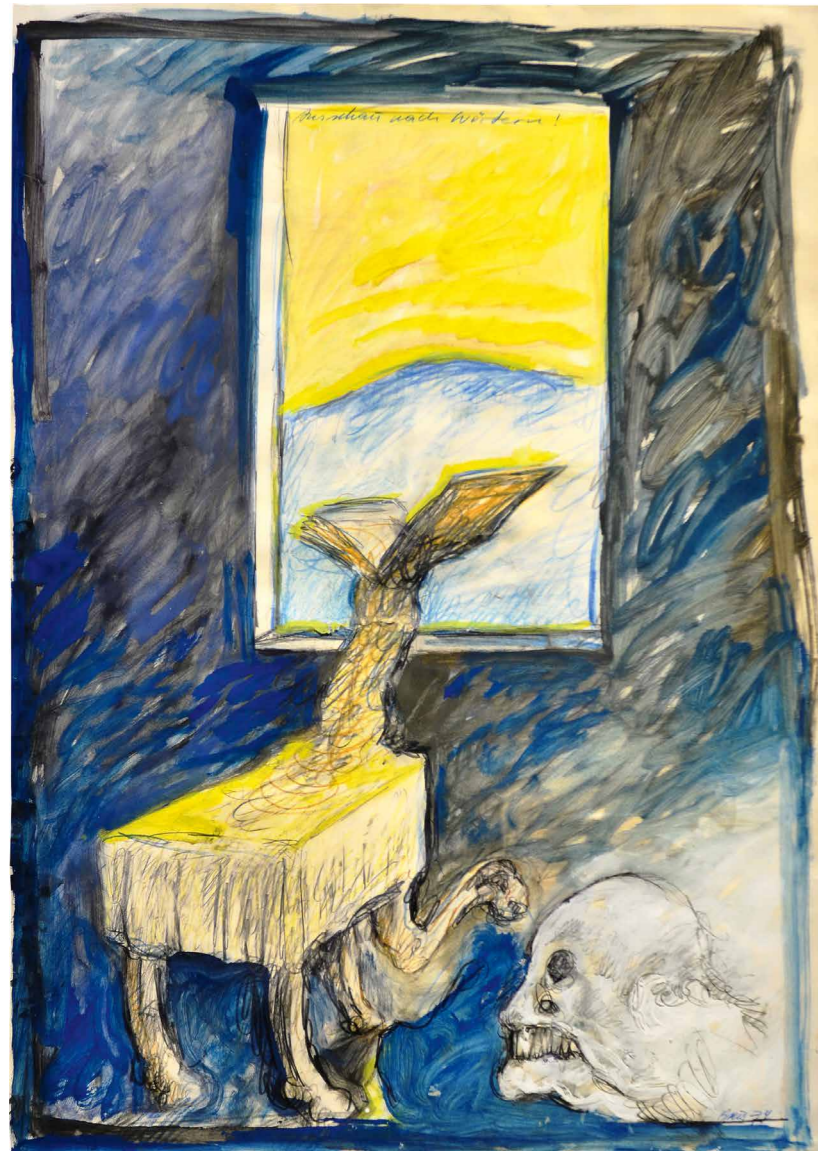
Egy hetes, főleg nézelődésből álló bécsi tartózkodás közben a sok és sokféle tematikájú, erőteljes, szín-gazdag plakát között bukkanom rá a pont szürkeségével vonzó kiállítás-poszterre, mely GÜNTER BRUS átfogó kiállítására kalauzolt egy elegáns városrész arisztokratikus épületébe, a Schönborn-Batthyány Palais-ba. Az újságírósan informatív összetett nyitómondat oka annak hangsúlyozása, hogy Ausztria, s benne elsősorban Bécs és Graz, minden hazánkéhoz hasonló közép-európai grotesksége, ellentmondása ellenére pezsgő, befogadó, kereteket feszegető kulturális életet produkál, száz éve immár

Jelen esetben például botrányosságig dekadens, kritikus és önkritikus, önmarcangoló képzőművészeti életművet létrehozó fiát fogadja be a tékozló ország egyik kristálycsilláros, selyempapátás palotájába. Österreich, azaz a keleti német tartomány – ha csak utóbbi bő fél évszázadát tekintjük – a közelmúltjában nem nagyon tűrt meg, miközben lássuk be, szinte kitermelt egy-két generációnyi lázadó, öntörvényű, kíméletlen kritikájú, éleslátó, sajátosan osztrák világhírű művészt. Schielétől, Kokoschkától Thomas Bernhardon, Hermann Nitschen és Otto Muehlen át Brusig és Arnulf Rainerig hosszú és fajsúlyos a sor. Sokoldalú, valóban klasszikus közegekből és gyökerekből jöttek és táplálkoztak, közülük már csak az utóbbi kettő van személyesen is köztünk. Egyikük sem volt felhőtlen viszonyban szülőhazájával, Günter Brus is Berlinbe távozott, művei egy részét hazájában betiltották vagy hosszú idő után engedték csak megjelenni.

testtel-lélekkel festeni, nemcsak síkban

Fontos a *genius loci*, meghatározó a múlt és a tarka társadalmi környezet: Ausztria a Habsburg abszolutista pompa, az operabálok, a népviseletes sörös dorbézolások, diktátorok és erőemberek, zeneszerző-és pszichológus-óriások bölcsője, (néhai) otthona és koporsója, fűszeres, olykor füledt katolicizmussal, szép alpesi tájakkal, nyomasztó

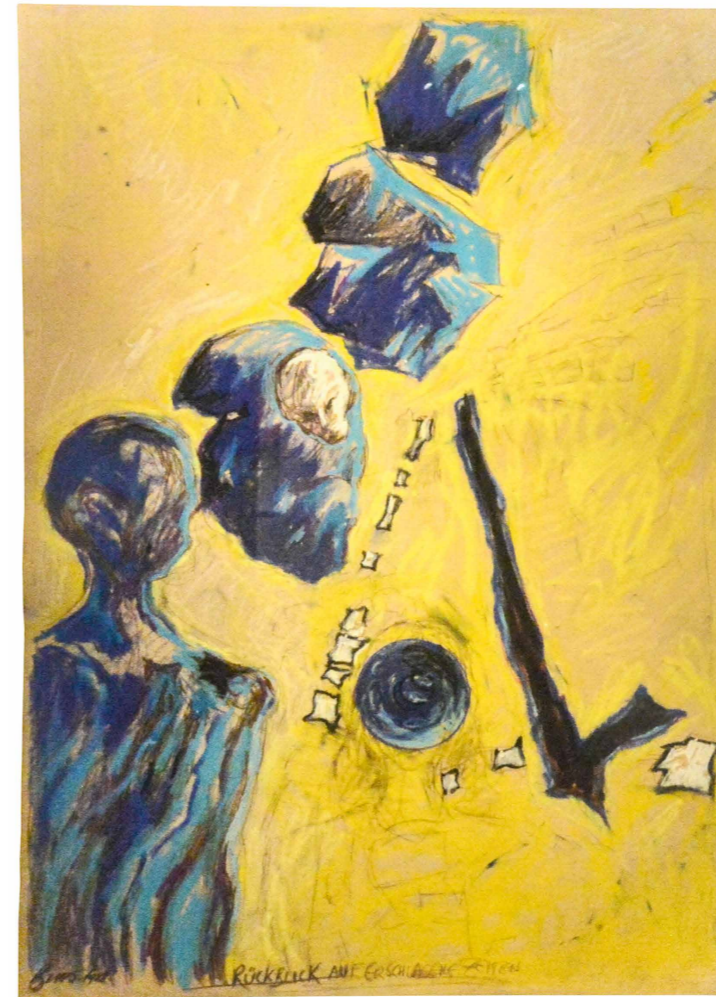
Günter Brus
Vigyázz a szavakra, 1974
ceruza, színes ceruza,
gouache, papír,
79 x 57 cm

család-történetekkel, nagy szellemekkel és nagy kisztílússal. Elkerülhetetlen a teljességűnek így sem mondható felsorolás, ha a közelmúlt osztrák modernségének és/vagy késő-klasszikájának forrásvidékét, Günter Brus test-központú, dekadens képzőművészeti ténykedésének analízisét, műveinek ikonográfiáját szeretnénk megérteni, megérezni. Megszeretni nem kell: az alkotó célja sem ez volt. „A testem a szándék, a testem az esemény, a testem az eredmény” – mondta Günter Brus, akinek test-festését, brutális, erotikus és drámai test-akcióit klasszikus visszafogottsággal és tálalással dokumentáló terem fogadja az elegáns lépcsőházon át érkezőt. Fotó-ikonosztázok arról a korszakáról, melynek kezdetén, 1967-ben bejelentette munkássága egyetlen új nyersanyagát, a testét, lemondva minden más hagyományos anyagról. Ezen test-akcióinak címe azokat a kettősségeket, ellentmondásokat is kifejezésre juttatja, melyek szinte minden társadalmat és egyént, különösen a második világháború utáni évtizedek poszt-monarchikus, poszt-diktatorikus térségeit és az ezekben eszmélt szabad gondolkodókat alkotókat foglalkoztatták: a (vér)-áldozatok, megpróbáltatások relativitását, feleslegességét, a ragyogást (Silber), az enyészetet, az öncsonkítást.

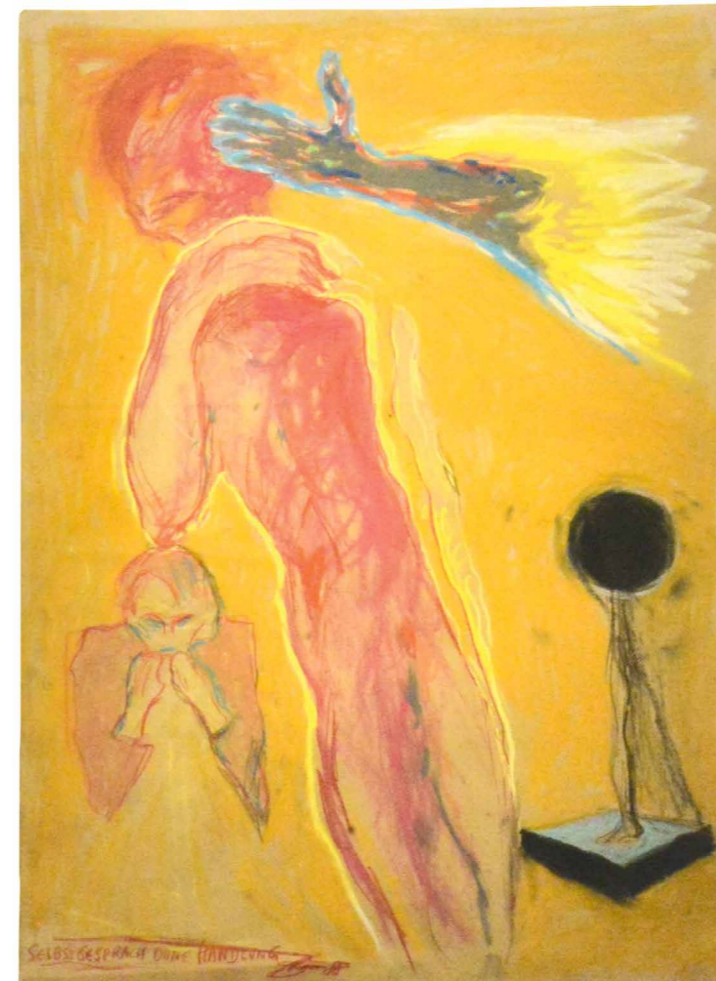
a hiány, a teher és az indulat anatómiája

Hártyavékony, helyenként gyűrött, szakadt, sárgás csomagolópapírra készült cím nélküli informeljeit a hatvanas évektől az ezredfordulóig szinte naplószerűen készítette Günter Brus, kora és önmaga nyers, drámai foglalatát adva ezekkel. Ezek a rajzok olykor absztrakt expresszionista tanulmányok, indulatos jelhagyások, máskor pedig a semmi csomagjai, a hiány szelencéi, tépázott profán scriniumok. A tépázott ön-és kor-képek a hófehér paszpartu – fekete fakeret – biedermeier selyempapéta viszonylatban muzeális fragmentumokká szelídülnek csakúgy, mint a véres-sáros-festékes performance-ok fotódokumentumai.

Brus, minden provokatív és vadul profán akciója és grafikája ellenére klasszikus vénájú művész (is). Az 1970-es és 1980-as években szikár, de Goyá-san kritikus és expresszív, ugyanakkor lírai részleteket is

Günter Brus
A gyilkos idő áttekintése, 1988
olajpasztell, karton, 99 x 70 cm

Günter Brus
Monológ cselekmény nélkül, 1988
olajpasztell, karton, 99 x 70 cm

felvonultató színes és fekete-fehér rajzokat, rézkarcokat készített. Némelyiken szakrális jelképeket hoz sajátosan új helyzetbe, más munkáin pedig szkeptikus vagy ironikus címek, alcímek, odaírt jegyzetek mentén erkölcsi, társadalmi, történelmi helyzetekkel foglalkozik. Birkás Ákoshoz, vagy a magyar Ipartervesek reflektív alakjaihoz, például Frey Krisztiánhoz hasonlóan – nem hasonló stílusban, hanem hasonló kitartással, szemlélettel – keresi a művész aktuális és mindenkori szerepét, identitását, feladatát.

üzenetek a palotába(n) a pokol bugyraiból

Brus felkavaró munkásságával szembesülve az elegáns bécsi palotában egy nem teljesen szoros, de húsba vágó párhuzamot idéz fel: 2009-ben Rómában, a tekintélyt parancsoló Ruspoli Palotában a tragikusan fiatalon eltávozott JEAN-MICHEL BASQUIAT életműkiállítását láthattuk. Az utcáról jött graffitis, drámaian expresszív, olykor infantilis ifjú fekete sztár ugyan Brus-sal szemben az utca üzenetét vitte a magas-művészetbe, míg az osztrák művész az introvertáltabb, intellektuálisabb tartalmakat. Róma szívében vállzsinóros díszgyenruhás szigorú teremőrök vigyáztak Basquiat tarka poklának műalkotássá nemesült töredékeit, míg Bécs patinás centrumában csinos fiatal kurátorok ápolják a végtisztességként klasszikussá emelt Brus pokol-és édenkert-jegyzeteit. Mindkét művész pokla – vére, sara, ecset- és ceruzagesztusai – a mi huszadik századunk hordaléka, a mi vívódásaink, sarunk, gondolataink-indulataink lenyomatai is.

A Schönborn-Batthyány Palota tágas lépcsőházának szemközti falán, klasszikus falfülkében álló antik szobormásolat alatt, a vörös szőnyeg fölött Günter Brus 1965-ös akciójának filmje forog, melyen élő festményként (ruhában) tett egy sétát Bécs belvárosában, a séta végén pedig egy rendőrörsön találta magát. A magányos klasszikus tehát évtizedeken keresztül festékben henterreg, fest, firkál, illusztrál, dokumentál, ír és előad könyörtelenül, kompromisszumok nélkül, míg hazája el nem üldözi, hogy aztán élő legendaként hazahívja szerepelni. Most jó kiállítással és albummal fűzi egybe a művész öt termékeny évtizedét Bécs, mely publicitás a bécsi akcionisták egyik utolsó mohikánjától közelmúltunk egy sajátos, fontos reflexiója.